

Додатковий матеріал до теми 5.2.

Замислимося про освіту як про спосіб розвитку наших величезних можливостей, адже в кожному з нас є... мрія, що, коли буде здійснена, піде на благо всім нашим співгромадянам і зміцнить націю в цілому.
Джон КЕННЕДІ

Структури (види) кооперативного навчання.

Будь-яка кооперативна діяльність має специфічну структуру (іншими словами, конкретний порядок дій, який можна описати крок за кроком).

Різноманітність простих та більш складних кооперативних структур описано нижче. Під час використання будь-якої з них зміст може бути змінений, але процедура для залучення в цю діяльність (іншими словами, структура) залишається тією самою. Можна розглянути прості кооперативні структури на прикладі занять з органічної хімії та психології.

Думай — Працюй у парі — Ділись (Каган, 1990 р.) — кооперативна структура, в якій партнери особисто думають про питання (справу, ситуацію, ідею тощо), потім обговорюють це з кимось іншим. Як відносно проста структура, що може бути впроваджена достатньо швидко, *Думай — Працюй у парі — Ділись* може включатися в будь-яку форму інструкції. Зокрема, вона зручна для залучення всіх учнів протягом лекції (використовується найбільш часто при вивченні нового матеріалу).

Формулюй — Ділись — Слухай — Створюй (Р.Джонсон, Д. Джонсон та Бартлет, 1990 р.) — подібна до попередньої структура, в якій члени команди спочатку особисто формулюють відповіді, кожен проговорює свої відповіді вголос (ділиться) та слухає формулювання інших. Потім разом створюють повну відповідь або перспективу за допомогою обговорення та розроблення (уточнення). Ця структура також має широке застосування.

Приклад. Тема: «Теорія хімічної будови органічних сполук О.Бутлерова». Учні розраховуються за номерами (1—4), утворюють пари. Обговорюють у парах низку послідовних питань теми:

1. Оцініть теорію типів Жерара, вкажіть позитиви й негативи.
2. Доведіть, що в сполуках C_2H_6 (етан), C_3H_8 (пропан), C_4H_{10} (бутан) вуглець чотиривалентний.
3. Складіть формули можливих ізомерів бутану, доведіть різницю в будові.

Кожна пара (в четвірках) слухає відповіді іншої, потім разом готують спільний варіант відповіді.

Впровадження сфокусованих, короткочасних цільових розмов серед учнів, неформальних кооперативних навчальних структур, таких як *Думай — Працюй у парі — Ділись* та *Формулюй — Ділись — Слухай — Створюй*, дає можливість створити кооперативні рівні стосунки між учнями вже на початку. Коли учні почнуть учитися працювати спільно над складнішими груповими завданнями, ці неформальні структури можуть бути використані для полегшення групової взаємодії.

Скажи й переключайся. Скажи й переключайся — кооперативна структура, в якій партнери послідовно дають відповіді на запитання або обговорюють тему дискусії за сигналом (інтервали зміни ролей часом непередбачені). Після того, як тема дискусії визначена, перший партнер починає давати відповіді на запитання або висловлювати власну позицію стосовно даної теми. Інший партнер у цей час уважно слухає. За сигналом ролі змінюються. Тоді другий партнер відповідає, а перший уважно слухає. Коли відбувається зміна, обов'язковим завданням для другого партнера є продовжити (або закінчити) спрямування думки першого партнера перед тим, як представити нові ідеї. Може відбутися кілька змін протягом періоду часу, визначеного для дискусії.

Приклад. Тема: «Теорія будови органічних сполук О.Бутлерова». Учні утворюють пари (записують на картках парні або непарні цифри, знаходять свої пари). Питання для дискусії. Які проблеми дозволяє розв'язати:

- а) перше положення теорії О.Бутлерова;
- б) друге положення теорії О.Бутлерова.

Розв'язання такого завдання дає можливість чотири рази переключитися кожному із партнерів та продовжити думку партнера.

Зупинись... Починай... Продовжуй. Ця стратегія допомагає членам команд усвідомити свою роботу як колективну.

Рекомендації:

- керівник (учитель) роздає кожній команді аркуш паперу, де зазначена тема, над якою працюватиме група. Робочий аркуш має також містити три колонки із заголовками: зупинка, початок, продовження;

- члени групи відповідають під час обговорення чи між обговореннями, аргументуючи, чому група має зупинити, почати або продовжувати порушену тему;
- відповіді членів групи збираються, змішуються й розподіляються між учасниками.

Наприклад, під час вивчення теми «Ізомерія». Завдання: скласти формули можливих ізомерів гектана — C_7H_{16} , назвати їх за номенклатурою ШРАС. Групи складаються з п'яти учнів (формування груп відбувається за принципом: підняти 1, 2, 3, 4, 5 пальців і об'єднати в групу тих, хто таку саму кількість підняв). Кожен з учнів працює на робочому аркуші в колонках: початок, зупинка, продовження. Учні обговорюють:

- а) причини утворення ізомерів (наявність первинних, вторинних, третинних, четвертинних атомів карбону, взаємний вплив атомів, прямий чи розгалужений ланцюг);
- б) чому виникла зупинка в роботі членів команди (аналіз діяльності партнерів проводиться після обміну робочими аркушами). Тут учитель може запропонувати провести самооцінку або оцінити роботу партнера. Група вирішує, як вона може покращити взаємодію її членів і роботу групи взагалі.

Круглий стіл

Круглий стіл (Каган, 1990 р.) — кооперативна структура, розрахована як на малі, так і на великі групи, в яких один аркуш паперу та олівець передаються по колу. Наприклад, один учень записує ідею, потім передає аркуш та олівець партнеру ліворуч. Варіативність процедури полягає в тому, що учасники можуть використовувати різнокольорові фломастери, олівці в той час, коли їм передається папір.

Приклад. Тема: «Вуглеводні».

Завдання № 1. Скласти схему логічних взаємозв'язків понять: органічна речовина, молекула, гомолог, ізомерія, хімічна будова, первинний, вторинний, третинний атом карбону, гібридизація, вільний радикал, іон, прямий, розгалужений, замкнутий ланцюг, Сигма-, Пі-зв'язки.

Учні утворюють групи по 3—4—5 чоловік (за кольором одягу) й відповідно обирають колір фломастера (пасти), вписують до схеми поняття, що з'єднуються стрілками.

Кути

Кути (Каган, 1990 р.) — кооперативна структура, що дає змогу учням вибирати та обговорювати окремі виміри теми. Щоб полегшити діяльність, різні аспекти теми розташовують у визначених кутах кімнати. Потім кожний учень обирає окремий аспект відповіді на запитання вчителя та прямує у відповідний кут.

Наприклад. Тема: «Узагальнення та систематизація знань з теми «Вуглеводні».

Класи вуглеводнів (алкани, алкени, алкадієни, алкіни, арени) розташовані в різних кутах хімічного кабінету. Учні обирають «кут» (підтему). Вчитель пропонує учням: «Доведіть взаємозалежність властивостей від будови». Учні у вибраному куті парами обговорюють залежність властивостей від будови, можуть ставити додаткові запитання один одному з метою підтвердження правильної відповіді або виправлення помилок.

Після дискусії вчитель навмання вибирає пари з кожного кута для того, щоб учні висловили свої думки перед класом. Наявність представників з кожного кута урізноманітнює перспективи та забезпечує можливості для вибору.

Графіті

Графіті (Джибс, 1987 р.) — кооперативна структура, яка полегшує процес мислення та відіграє важливу роль групового джерела енергії». Кожній кооперативній групі з трьох або чотирьох членів надається частина ватману та різнокольорові фломастери (один для кожного члена групи, що дозволяє відобразити внесок кожної особистості). Потім перед кожною групою ставиться певне запитання (для кожної групи — інше), тема, проблема або висловлювання, на які вони дають відповіді. Наприклад, «Визначіть ключові поняття в темі « Теорія хімічної будови органічних сполук О.Бутлерова», «Що таке ізомерія? Складіть схему класифікації ізомерів. Визначте принципи, покладені в основу класифікації», «Які іменні реакції Вам відомі в органічній хімії? Складіть рівняння цих реакцій» тощо. Протягом короткого часу кожна група в кімнаті пише власні «графіті» (слова, фрази, графіки) на певну задану їй тему. Потім учитель пропонує припинити роботу й просить кожну групу передати їхні аркуші з графіті іншій групі. Процес повторюється знову, але тепер кожна група працює над новою темою, яку почали інші. Процес триває доти, доки власний аркуш не повернеться до кожної групи. Потім усією групою учні читають усі «нові» коментарі, обговорюють та роблять висновки. Учасники груп можуть також розділити коментарі для того, щоб винести висновки чи претензії до класу на загальне обговорення. Слід зауважити, що якщо клас великий, кожна тема

може бути повторена один раз, тому замість восьми тем можуть братися лише чотири, ротація може бути запропонована тільки для половини класу (в той час, коли інша половина займається тими ж темами одночасно). Інший варіант графіті полягає в тому, що кожна група починає роботу, як і в попередньому випадку, але коли вчитель зупиняє їх уперше, всі члени групи встають, залишаючи свої графіті на столі, та переходять до іншого столу, тобто у цьому випадку групи не передають графіті іншому столу, а переходять самі. Протягом наступних кількох хвилин усі учні класу можуть перейти до будь-якого іншого аркуша з графіті та подати свої коментарі/факти до них. Вони не можуть повертатися до будь-якого аркуша з графіті, поки не обійдуть усі столи, не зроблять внесок до всіх інших графіті. Наприкінці визначеного часу члени команди повертаються до своїх власних аркушів з графіті, щоб прочитати, обговорити, підбити підсумки та, можливо, представити їх (як було підкреслено в попередній варіації).

Графіті спрацьовують дуже ефективно як очікувана установка, або як завершальна підсумкова діяльність, або як джерело енергії протягом будь-якого уроку, де необхідне генерування великої кількості ідей.

Навчання разом

Метод навчання разом (Р.Джонсон і Д.Джонсон, 1991 р.) полягає у тому, що члени команди в маленьких різномірних групах працюють разом для виконання спільних навчальних завдань. Члени команди працюють над виконанням загального академічного завдання, яке часто містить у собі кінцевий продукт роботи кожної окремої групи (блок відповідей, ілюстрація, доповідь тощо). *Наприклад. Тема: «Природні джерела вуглеводнів (природний газ, нафта, кам'яне вугілля)».* Учні поділяються на три великі групи (формування команд здійснюється за фігурками: коло, трикутник, квадрат). Учні з однаковими фігурами складають групу. Кожна з команд одержує теми з планом до неї (вибирають один із трьох аркушів). Наприклад: «Природний газ».

1. Склад природного газу, властивості.
2. Родовища та світові запаси природного газу.
3. Родовища природного газу в Україні. Газопроводи.
4. Способи переробки природного газу.
5. Застосування природного газу.
6. Роль природного газу в розв'язанні енергетичної кризи в Україні.

Лідер команди спрямовує роботу команди. Учні готують відповіді на запитання, таблиці, схеми застосування, карту родовищ, обговорюють форми повідомлення (виступу) в класі.

Галерея

Якщо учні залучені до групової діяльності, де ідеї, розвинуті кожною групою, записані на картках та підписані, «прогулянка галереєю» підписаних ідей допоможе їм ознайомитися з думками всіх груп. Це також допоможе учням вибрати ідеї або сфери, на яких слід зосередитися.

Кожному учневі видається від 4-х до 6-ти маленьких кружечків. Потім учнів просять читати й передавати один одному підписані картки.

Після того, як усе прочитано, учасники розміщують кружечки біля тих ідей, які вони підтримують, використовуючи всі кружечки.

Ідеї, які отримали найбільшу підтримку за кількістю кружечків, мають бути записані. До них можна звертатися, ухвалюючи певні рішення або плани.

Наприклад, під час розгляду сучасних проблем розвитку органічної хімії та хімічної промисловості в Україні можна після кругового брейнстормінгу використати «прогулянку галереєю ідей», що допомагає знайти найбільш важливі позиції, які визначають перспективи розвитку органічної хімії та хімічної промисловості в Україні.

«Мозковий штурм» (Brainstorming)

«Мозковий штурм» (Brainstorming) вперше запропонований у 1937 році А.Осборном. У парах, малих або великих групах швидко генеруються та фіксуються (письмово або усно) всі ідеї/ коментарі щодо заданої теми. Використовуються такі принципи: кожному надається можливість висловитися, всі твердження приймаються, наголошується швидше на кількості, а не на якості, ідеї не оцінюються й не критикуються, а записуються так, як були сформульовані, без редагування.

Учасники можуть відштовхуватися від ідей інших. Коли ідеї згенеровані, їх можна об'єднати або привести до ладу. На основі базового методу А.Осборна розроблені кілька варіантів мозкової

атаки.

Прямий груповий «мозковий штурм». Мета — звільнення учнів від гальмівного впливу критичних зауважень, абстрагування від звичайного ходу думок у процесі збирання якомога більшої кількості ідей для розв'язання конкретної проблеми. Для цього процесу характерне створення ситуації вільного спілкування. Під час «мозкового штурму» віддається перевага нестандартним фантазійним ідеям, каламбурам. Забезпечуються вільні дискусійні взаємини між учасниками, заохочуються ідеї з комбінування та нового застосування ідей, раніше висунутих у ході «мозкового штурму».

Наприклад, у процесі вивчення теми «Конфлікти» («Основи психології») для генерування за короткий проміжок часу якомога більшої кількості ідей і для активного залучення кожного до обговорення, учням запропонували висловити свої думки стосовно того, що таке конфлікт. Для цього група була поділена на 2 малі групи (поділ кожного разу урізноманітнюється). У даному випадку учні вибирали червоні та зелені фігурки. Після того, як сформовані групи, чітко визначені і сформульована тема, учні, сидячи обличчям один до одного, починають по колу висловлювати ідеї. Лідер-фасилітатор веде обговорення, заохочує появу нових ідей, дослівно їх записує (з поняттям «лідер-фасилітатор» та його обов'язками учні були ознайомлені заздалегідь (за 2—3 уроки). Проводиться відповідний міні-тренінг, оскільки поведінка фасилітатора визначає успішність обговорення.

Після того, як обидві групи завершили генерування ідей, склали списки на великих аркушах паперу і зачитали їх, до одного зі списків додаються нові ідеї, запропоновані членами іншої групи.

«Мозковий штурм» із використанням конвертів. Даний вид діяльності забезпечує унікальну форму індивідуального розв'язання проблем.

Кожному учневі видається конверт. На конверті слова: «Моя основна проблема, пов'язана зі спілкуванням...». На столі лежать картки (3х5). Кожному учневі пропонується закінчити речення чітким описом проблеми. Після цього учні передають свої конверти сусіду праворуч. Ця людина читає опис проблеми на конверті, бере карточку й пише на ній можливий шлях розв'язання проблеми, не заглядаючи всередину конверта. Коли учні отримують свої конверти назад (після того, як вони пройдуть повне коло через стіл), вони знайомляться із запропонованими ідеями. Пізніше можна (за бажанням) поділитися ідеями з групою. Наприклад, учню, який зазначив брак розуміння з боку однокласника як одну із проблем, пов'язаних зі спілкуванням, були запропоновані такі ідеї:

- Будь відкритим, щирим у спілкуванні, більше розповідай про себе, виявляй почуття.
- Будь спостережливим, намагайся краще пізнати свого товариша (тип сприйняття, тип мислення, особливості характеру, темпераменту, інтереси, сильні сторони, потреби тощо).
- Цікався життям свого товариша, запитуй про його інтереси, родину.
- Роби для товариша те, що він хотів би, щоб ти для нього робив, а не те, що ти хотів би, щоб він робив для тебе.
- Будь емпатійним: чуй не лише слова, помічай вираз обличчя, відчувай настрій, почуття товариша.
- Уважно слухай товариша, не підганяй його, пристосовуйся до його темпу.
- Відразу не коментуй почуте, не аналізуй.
- Перевіряй правильність розуміння почутого. Для цього використовуй перефраз, уточнювальні запитання.
- Намагайся приймати його відмінності.
- Частіше вживай «Я»-твердження замість «Ти» в разі виникнення напруги в спілкуванні. Наприклад: «Я схвилюваний, тому що ти не захотів мене вислухати...» замість: «Ти такий неухважний, байдужий, ти навіть не захотів мене вислухати».
- Став відкриті запитання. Замість «Ти на мене розсердився?» запитуй «Що сталося?»
- Спробуй побачити себе очима свого товариша. Запитай, яким він сприймає тебе, твою поведінку в конкретній ситуації.
- Намагайся частіше ідентифікувати себе з товаришем, ставати на його місце (що він відчуває зараз...).
- Частіше застосовуй зворотний зв'язок, відверто кажіть один одному, як сприймаєте поведінку, не забувайте помічати й говорити товаришу про його успіхи, сильні сторони.
- Зворотний зв'язок надавайте лише за згодою та бажанням іншої сторони. Якщо товариш не хоче чути вашої думку щодо його поведінки, виступ на зборах, реферат тощо, не нав'язуйте зворотний зв'язок.

«Мозковий штурм» може використовуватися з різною метою, на різноманітних уроках, у

різноманітних ситуаціях. Наприклад, при вивченні теми «Взаємодія в групі. Ухвалення групового рішення» учням пропонується вправа — «Як вижити на Місяці? ». Мета даної вправи: дослідити процес ухвалення рішень групою, засвоїти ефективну поведінку для досягнення згоди при вирішенні групового завдання, отримати інформацію стосовно партнерів по комунікації, керівництва й домінування в групі, посилити згуртованість групи, закріпити навички «мозкового штурму».

Учні мають дійти згоди стосовно ухвалення групового рішення, це означає що кожний член групи повинен висловити свою позицію стосовно 15-ти предметів. Фасилітатор має спробувати досягти того, щоб кожен хоча б частково погодився з оцінками.

Учні поділяються на 4 групи різними способами, наприклад:

- 4 улюблені пори року;
- музика, яку люблять (класична, джаз, рок, народна);
- улюблені місця відпочинку: море, гори, тиха сільська місцевість, подорожі до нових міст, країн;
- книжки, які люблять читати: детективи, романи про кохання, історичні книжки, фантастика.

Для кожної групи призначається спостерігач (зазвичай учень, який віддає перевагу стилю навчання, заснованому на рефлексивному спостереженні, і який не братиме участі в обговоренні й ухваленні рішення).

Кожному учаснику групи дається інструкція з описом завдання та правилами. Потрібно протягом 10 хвилин проранжувати відповідно до їхньої важливості й доцільності 15 предметів, які необхідно взяти з космічного корабля, щоб пройти 500 км до станції. На кожному учневі зокрема й на групі в цілому лежить відповідальність вибрати ті предмети, які найбільш необхідні. Після того, як кожен індивідуально проранжує предмети, починається обговорення в групі. Методом «мозкового штурму» учні ухвалюють групове рішення. У цьому їм допомагають рекомендації для досягнення згоди:

- уникайте захищати свої індивідуальні судження. Підходьте до завдання логічно;
- уникайте змінювати свою думку лише заради досягнення згоди, не намагайтесь ухилитися від конфлікту. Підтримуйте лише ті рішення, з якими можете погодитися хоча б частково;
- уникайте таких методів зменшення конфлікту, як голосування, компромісні рішення тощо;
- розглядайте відмінності в поглядах як допомогу, а не як перешкоду при ухваленні рішень.

Після ухвалення групового рішення учні знайомляться з правильним порядком класифікації.

Потім обов'язково порівнюють дані індивідуального ранжування з даними, до яких дійшла група в результаті згоди. Обов'язково відбувається обговорення процесу ухвалення рішень:

1. Які види поведінки допомагали чи заважали процесу досягнення згоди?
2. Хто брав участь, а хто ні?
3. Хто впливав на групу? Чому?
4. Яка атмосфера була під час диспуту?
5. Чи оптимально використовувалися можли вості групи?
6. Які дії, методи застосовували учасники для «проштовхування» своїх ідей?
7. Як можна покращити ухвалення рішення?

Наприкінці уроку спостерігачі, які не брали участі в ухваленні рішення, можуть дати зворотний зв'язок про групову або індивідуальну поведінку.

Групове дослідження

Учні розбиваються на групи, обирають тему для дослідження. Вони самостійно обирають зміст, форми, ролі, проводять збір інформації, аналізують, дають оцінку даним, роблять висновки та презентують рішення.

У кінці вивчення курсу «Основи психології» учні презентують групові проекти з теми «Цілісність здоров'я людини» (соціальне здоров'я, інтелектуальне, духовне, особистісне, фізичне, емоційне).

Над проектами учні працюють протягом двох місяців. Отже, вони мають достатньо часу не лише на збір та аналіз інформації, генерування творчих ідей щодо презентації теми, а й на засвоєння на практиці правил кооперативної групи:

- принцип включеності. Брати участь у всьому, що відбувається;

- відповідати за власне навчання;
- поділяти відповідальність, лідерство;
- ставити запитання коли чогось не розумієш;
- висловлювати власний погляд, ділитися знаннями та досвідом;
- бути активними, діяльними. Охоче випробовувати запропоновані ідеї, технології;
- довіряти, уважно слухати інших, намагатися зрозуміти їхню позицію, почуття;
- підтримувати, допомагати один одному. Успіх кожної окремої особистості визначає успіх групи; зважати на часові обмеження;
- ризикувати;
- отримувати задоволення.

Захист групових проектів відбувається за всіма правилами презентації: використовується техніка, наочність (відео-, аудіозаписи, плакати, малюнки, прозирки) — з урахуванням різноманітних стилів сприйняття аудиторії. Проект представляє не один учень, а команда, академічна група.

Т-група (група тренінгу)

У кооперативних групах ефективно відпрацьовуються конкретні психологічні вміння, типи поведінки. Тоді кооперативна група може виконувати функції Т-групи — групи тренінгу вмінь. Репетиція поведінки є основною методикою, яку використовують у групах тренінгу впевненості в собі. Учням пропонується уявити ситуацію, в якій вони хотіли б діяти впевнено, й записати її. Можна витратити кілька хвилин на «мозковий штурм» для висування ідей, хоча ситуація, вибрана кожним учасником, має бути значущою для нього особисто. Зазвичай ситуації включають елементи прохання чи відмови, керування критикою чи реалізації в спілкуванні позитивних або негативних почуттів.

Група поділяється на підгрупи по 5—6 учнів. Можна використати такий спосіб: на стінах висять великі плакати, на кожному — певний вид морського транспорту (човен, яхта з вітрилами, великий корабель, моторний човен, криголам). Учні обирають той вид транспорту, який більше імпонує їм, відповідає їхньому темпераменту, стилю життя. Відбувається обмін думками, почуттями. Кожен коротко пояснює свій вибір. Потім група методом «мозкового штурму» генерує ідеї щодо назви корабля, його символіки. Так, у кожній групі створюється відповідна атмосфера співпраці, після чого можна закріплювати ті або інші навички.

У кожній групі учасники з власної ініціативи починають з короткого опису стресової ситуації, яку вони визначили для себе. Ситуація структурується. З підгрупи обирається людина на роль партнера по взаємодії. Доброволець якомога впевненіше передає партнеру своє повідомлення чи претензію. Через 1—2 хвилини інші члени підгрупи дають конкретний позитивний зворотний зв'язок на поведінку добровольця. Доброволець сам каже, що сподобалося йому в його поведінці, а що він хотів би змінити.

Потім інший учасник стає партнером, і так усі члени групи по колу. Коли поведінка першого учня стане впевненішою, партнер збільшує напругу зустрічі, виявляючи більше антагонізму та настирливості. Важливо, щоб учень, який тренує впевнену поведінку, отримав позитивні емоції й позитивний досвід.

Лото (складанка)

Одна з форм кооперативного навчання. Заохочує учнів до взаємодії, співпраці, забезпечує активну участь кожного, сприяє згуртованості групи, емоційній та ціннісно орієнтаційній єдності.

Текст поділяється на 3 частини. Учні також утворюють 3 групи: група А, група Б, група В. Групам пропонується певна частина матеріалу. Вони читають свою частину, роблять нотатки, створюють метафору (образ, представлення даної інформації в словах або малюнках, символах). Потім група поділяється на пари. Учень А1 спілкується з учнем А2, А3 з А4... Б1 з Б2, В1 з В2 й т.п. Вони обирають головну інформацію з прочитаного, визначають ключові слова, створюють образ або схему для представлення іншим.

Відбувається зміна партнерів. Тепер А1 працює з А4, Б1 з Б4, В1 з В4, А2 з А3... Знову вносяться зміни в нотатки або малюнок. Далі учні повертаються в попередні групи (А, Б, В), обмінюються думками, вдосконалюють індивідуальні записи, після чого створюються нові міні-групи: А1-Б1-В1, А4-Б4-В4...

А1 пояснює свою частину тексту Б1, В1... Б1 — А1, В1... В1 — А1, Б1.

Відбувається модернізація схем і запитань.

Потім учні знову працюють у трьох групах: А, Б, В. Учні групи А спільно напружують запитання, Б,

В — аналогічно. Результат — запитання по кожній групі А, Б, В, ймовірні шляхи виходу з ситуації.

Триступеневе інтерв'ю

Триступеневе інтерв'ю (Каган, 1990 р.) є кооперативною структурою, в якій члени команди беруть інтерв'ю один в одного з окремої теми. Наприклад, у команді з трьох учасників партнер А бере інтерв'ю у партнера Б. Партнер у цей час записує ключові аспекти відповіді. Ролі змінюються після кожного інтерв'ю, що дає змогу всім членам групи взяти інтерв'ю у кожного учасника.

У групі з чотирьох учасників можуть бути здійснені три кроки, як наведено нижче:

1. А бере інтерв'ю в Б, коли Б бере інтерв'ю в Г.
2. Ролі змінюються, тепер Б бере інтерв'ю в А, а Г — у В.
3. Група збирається знову для того, щоб кожен поділився результатами інтерв'ю, які він взяв у своїх партнерів.

Ці вправи дають можливість учням ефективно провести триступеневе інтерв'ю, зокрема з'ясувати, яким чином у родині виходять з конфліктних ситуацій.

«Складні ситуації», або «Ситуації з життя»

Одним із методів кооперативного навчання є розв'язання «Складних ситуацій», або «Ситуацій із життя» (наприклад, з теми «Конфлікти»).

«Ситуації з життя» є тим методом навчання, який можна використовувати і як дискусію в групі, і як групове домашнє завдання, і як засіб оцінювання.

«Ситуації з життя» (СЖ) сприяють розвитку таких навичок: уміння окреслювати проблему, аналізувати дані та оцінювати інформацію, здійснювати оцінку та ухвалювати рішення, презентувати свій аналіз у переконливій формі. «Ситуації з життя» дають можливість учням продемонструвати розуміння й засвоєння змісту навчального матеріалу (в даному випадку — як долати конфліктні ситуації), дозволяють учням застосовувати на практиці психологічні знання й сприяють створенню команди.

Під час усного обговорення СЖ у групі, учні мають дотримуватися відповідних рекомендацій:

- бути підготовленими до фактів, викладених у СЖ;
- де можливо, надавати порівняльні дані, щоб додати ваги коментарям;
- коли потрібно, вміти відступити від своєї позиції;
- не вагаючись, виправляти свою помилку, змінювати погляд чи інтерпретацію, але робити це залежно від фактів;
- прислухатися до коментарів інших;
- не боятися висловлювати здогадки;
- використовувати основні поняття, концепції курсу психології, які стосуються коментарів.

Отже, у процесі роботи з СЖ учні визначають проблему й необхідні заходи для її розв'язання. Результат аналізу «Ситуацій із життя» — представлення шляхів виходу з даної ситуації, рекомендації з необхідним обґрунтуванням.

Віртуальна схематизація.

Віртуальна схематизація — це прийом, який заохочує членів групи зображувати ідеї та зв'язки між ними у візуальній формі. Це допомагає учасникам зрозуміти взаємозв'язки між різними концепціями та ідеями.

Рекомендації:

1. Учитель пропонує тему й просить учасників об'єднатися в групи.
2. Кожна група забезпечується маркерами та папером, після чого їй пропонується накреслити візуальну схему в такій послідовності:
 - центральна (головна) тема або концепція позначається в центрі схеми;
 - важлива інформація подається у вигляді «хмарок», «кілець», стрілок або хвилястих ліній (інші варіанти пропонуються командами);
 - для більшого ефекту може бути використаний колір;
 - ключові слова вказують на додаткові або споріднені ідеї, думки;
 - ланцюги забезпечують зв'язки між ідеями;
 - візуальні елементи (ілюстрації, різні форми ліній, шрифту, окремі намальовані елементи) та кож полегшують завдання.

Потім групи обмінюються схемами та обговорюють їх з рештою учасників.

«Смітник»

Ця стратегія може бути використана, щоб допомогти групі визначити характеристики концепції у візуальній формі.

Рекомендації:

1. Керуючий представляє теми й просить учасників розділитися на групи. Члени групи мають відігравати певні ролі:

- керівник (лідер);
- упорядник матеріалів;
- записувач;
- доповідач;
- той, хто слідкує за часом виконання завдання.

2. Кожній групі видається пластиковий пакет з різними предметами, які можуть бути використані як символи.

Групі пропонується без попереднього обговорення назвати характеристики будь-якої особи, наприклад, ефективного лідера (ідеальної школи).

Члени групи мають 7 хвилин, щоб створити символ (емблему), який би відображав риси такої ідеальної школи (ефективного лідера). Групи можуть використовувати матеріали з пакету, а також узяти необхідні предмети в керівника.

Групи обмінюються думками та обговорюють характеристики й символи, створені іншими групами. Керівник може запропонувати кожній групі розказати про те, як саме вона виконала завдання.

Риси ефективного лідера (словесний портрет). Ефективний лідер — людина, яка може організувати групу, розподілити обов'язки та керувати ходом роботи. Лідер — це також «мозковий центр» групи, який не втрачає почуття реальності й у найскрутнішу хвилину виведе групу з пастки айсбергів хімічних реакцій. Найголовніше, чим повинен володіти лідер — це вміння створити команду. Він — обличчя групи, завжди здатен постояти за кожного товариша, впевнений у кожному, а головне — у собі.

